

SLO →

→

Uvajanje podjetništva v programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

Vodnik za učitelje

Pri pripravi besedila so sodelovali:

Mirjana Kovač, Center RS za poklicno izobraževanje
 Judi Cotton, Univerza Durham, Velika Britanija, konzulentka, besedilo v angleškem jeziku

Matej Praprotnik, Šola za strojništvo, Škofja Loka

Senka Žerič, Srednja ekonomska šola, Ljubljana

Zdenka Steblovnik, Lesarska šola, Maribor

Zdenka Boltavzer, Živilska šola, Maribor

Zlatko Erlih, Sun, d. o. o., Gornja Radgona

Irena Hlede, Proanima, d. o. o., Ljubljana

Klara Kromek, Frizerstvo Klara Kromek, Ljubljana

Janja Jeršin, Tasja, s. p., Grosuplje

Tadej Visinsky, Kivi, d. o. o., Slovenj Gradec

Tanja Bedina Frece, Obrtna Zbornica Slovenije

Uredila:

Mirjana Kovač

Jezikovni pregled:

Tanja Modrijan

Idejna zasnova in prelom:

Saša Kerkoš

Fotografija in ilustracija:

Saša Kerkoš

Tisk:

Cicero d.o.o.

Naklada:

500 izvodov

Publikacija Uvajanje podjetništva v srednje poklicno in strokovno izobraževanje je nastala na Centru RS za poklicno izobraževanje, njeno izdajo pa je omogočilo sofinanciranje Evropskega socialnega sklada Evropske unije ter Ministrstva za šolstvo in šport.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

658:377

377

UVAJANJE podjetništva v programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja : vodnik za učitelje / [pri pripravi besedila so sodelovali Mirjana Kovač ... [et al.] ; uredila Mirjana Kovač ; fotografija in ilustracija Saša Kerkoš]. - Ljubljana : CPI, Center RS za poklicno izobraževanje, 2007

Vsebuje tudi angl. prevod, tiskan v obratni smeri: Introducing enterprise education into vocational education and training : a practical guide for teachers

ISBN 978-961-6246-50-7

1. Kovač, Mirjana 2. Introducing enterprise education into vocational education and training

233837312

Kdo in kaj je CPI

Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje je osrednja razvojna in svetovalna institucija na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji. Med temeljne naloge Centra sodijo priprava strokovnih podlag in metodoloških izhodišč, kompetenčno zasnovanih poklicnih standardov, razvoj sodobnih modularno zasnovanih izobraževalnih programov in druge aktivnosti, ki pripomorejo k večji kakovosti poklicnega in strokovnega izobraževanja ter povezujejo izobraževanje s področjem dela.

Tudi spodbujanje in razvijanje podjetnostnih lastnosti ter uvajanje podjetništva v srednje poklicno in strokovno izobraževanje je ena od pomembnih dejavnosti Centra RS za poklicno izobraževanje. Vodnik za učitelje je nastal ob sodelovanju predstavnikov malih podjetij, učiteljev srednjih poklicnih in strokovnih šol, Obrtne zbornice Slovenije ter zunanjih sodelavcev Univerze Durham, Poslovne šole iz Velike Britanije, namenjen pa je učiteljem srednjih poklicnih in strokovnih šol kot pomoč in podpora pri spodbujanju in širjenju podjetniške kulture v poklicnem in strokovnem izobraževanju v Sloveniji.

Uvod

Evropska unija v svojih razvojnih dokumentih izpostavlja podjetništvo in inovativnost kot temelja visoke kakovosti življenja. Bistveno vlogo pri tem je dobilo izobraževanje o podjetništvu in za podjetništvo na vseh ravneh šolanja. Z vladnim Programom ukrepov (2006) je sprejela tako usmeritev tudi Slovenija, zato jo je pomembno prenesti v neposredne dejavnosti.

Že ob začetku 90-tih let preteklega stoletja smo v naših srednjih šolah namenili podjetništvu veliko pozornosti. Prav v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju smo bili priča uveljavljanju sodobnih oblik podjetniškega izobraževanja, povezanih tudi z odličnimi tujimi izkušnjami. Ta raven šolanja je zelo pomembna za uresničevanje ciljev podjetniškega izobraževanja, saj številnim učencem omogoča pridobiti stališča, spoznanja in neposredno znanje, s pomočjo katerih bodo lahko v svoji poklicni karieri ustvarili novo proizvodno ali storitveno podjetje, nadaljevali s tradicijo družinskega podjetja ali pa ustvarjalno delovali v tovrstnih podjetjih. Veliko učencev na tej ravni sklene svoje formalno šolanje, zato je pozitivno sprejemanje podjetja in podjetništva zelo pomembno pri njihovem nadaljnjem odločanju o karieri in življenju.

Podjetništvo nedvomno predstavlja velik izziv za posameznika v vsakem življenjskem obdobju. Mladi so lahko pri tem v prednosti, ker so manj obremenjeni z vsakovrstnimi tveganji, ki

spremljajo podjetniško pot, so zelo odprti do sodobnih tehnoloških izzivov in pripravljeni sodelovati v skupinskih projektih. Zato je pomembno, da jim srednja šola ponudi tovrstne izkušnje, da jim zagotovi strokovno podporo pri razvijanju podjetniških projektov, da jih poveže z najboljšo podjetniško prakso v njihovem okolju. Takšno okolje jim lahko zagotovijo podjetništvu naklonjena šola, usposobljeni in ustvarjalni učitelji, seveda ob sodelovanju s podjetniškim okoljem in starši.

Bistvo izobraževanja za podjetništvo seveda ni pričakovanje, da bodo vsi mladi postali podjetniki. Razvoj podjetnih zmožnosti in znanja preprosto spada med tiste temeljne kompetence 21. stoletja, ki mladim omogočajo večjo izbiro med življenjskimi možnostmi, povečujejo njihovo samozavest in samospoštovanje, razvijajo spoštovanje do ustvarjalnosti, dosežkov in dela drugih. Vse omenjeno pa predstavlja temelj za sproščeno, ustvarjalno, na znanju temelječo družbo.

To so dobri razlogi za spodbudo pričujočemu modelu uvajanja podjetništva v poklicno in strokovno izobraževanje v slovenskih srednjih šolah. Model omogoča zelo različne oblike, ki jih bodo šole, učitelji in učenci prilagodili svojim željam, potrebam in ciljem.

Kazalo

1.	Zakaj je učenje podjetništva pomembno	09

2.	Kaj je podjetništvo	11

3.	Zasnova uvajanja podjetništva	13

4.	Ključni dejavniki uvajanja podjetništva	15

5.	Kompetence učiteljev	17

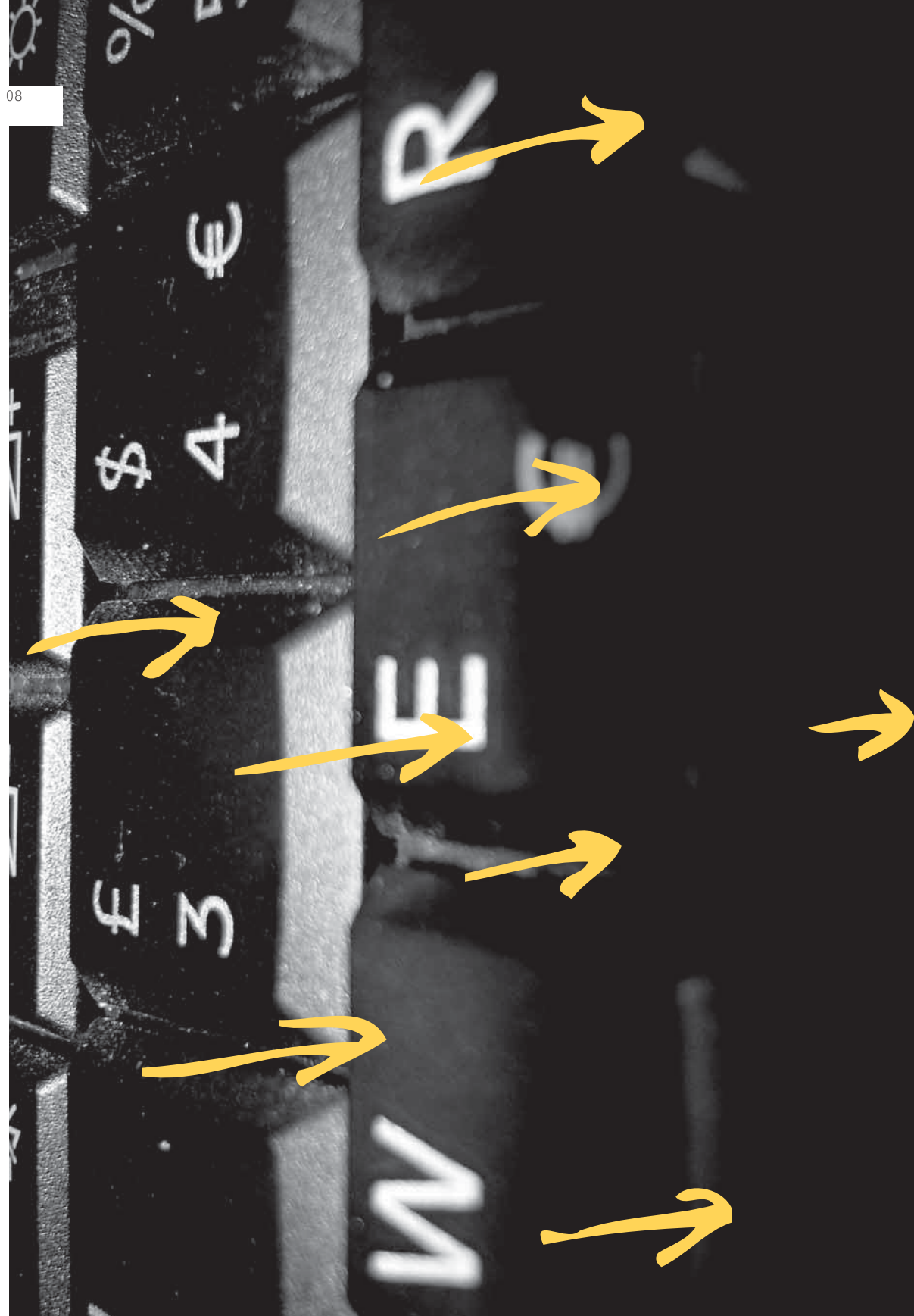
6.	Usposabljanja učiteljev za uvajanje podjetništva	19

7.	Vključevanje podjetništva v kurikulum	21

8.	Izkušnje učiteljev z učenjem podjetništva	23

9.	Mnenja podjetnikov	27

9.	Priloge	30

1. Zakaj je učenje podjetništva pomembno

V družbi, ki se nenehno spreminja in postaja vse bolj zapletena, se povečuje tudi občutek negotovosti. Zato je vedno večje povpraševanje po ljudeh, ki imajo znanje, spretnosti in osebnostne lastnosti, značilne za podjetne posameznike.

Učenje podjetništva lahko:

a) Mladim pomaga premagovati ovire, ki se porajajo kot posledica sprememb na trgu dela

Zaradi sprememb na trgu dela je le malo verjetno, da bodo mladi vse svoje življenje opravljali isti poklic. Verjetneje je, da bodo v svoji poklicni karieri delali v različnih poklicih in večkrat zamenjali kraj bivanja. Prednostna naloga je torej, da se mladi že med šolanjem naučijo obvladovati negotovo in zapleteno okolje in se ob tem morda celo zabavajo.

b) Mladim pomaga k večji učinkovitosti na delovnem mestu

Porast števila mikro, malih in srednje velikih podjetji v zadnjih nekaj letih pomeni, da obstaja

zelo velika verjetnost, da bo tudi velika večina mladih, ki bodo delali v zasebnem sektorju, zaposlena v mikro, malih ali srednje velikih podjetjih. Zato bodo morali biti iznajdljivi in prilagodljivi ter pri delu pokazati samostojnost in neodvisnost. Sodobna industrija se ne more zanašati zgolj na »genije v upravnih odborih«.

c) Pomaga in koristi družbi

Podjetni posamezniki koristijo družbi. Podjetni mladi predstavljajo naložbo na vseh področjih družbene skupnosti, pri čemer ni pomembno, ali so zaposleni v javnem sektorju, malem ali srednje velikem podjetju ali so celo samozaposleni, vodijo športno moštvo, društvo za starejše občane ali okoljevarstveni projekt.

d) Spodbuja osebni razvoj

Podjetništvo namenja pozornost tudi osebnostnemu razvoju, saj dijakom pomaga razviti samopoznavanje in jim omogoča prepoznati njihove prednosti in slabosti ter jih spodbuja pri razvijanju lastnosti, ki jim bodo koristile v nadaljnjem življenju. Te lastnosti so: premagovanje neuspehov, obvladovanje negotovosti in celo uživanje v njej, sodelovanje z različnimi ljudmi ter prevzemanje odgovornosti za dejanja posameznika in skupine. Vse te lastnosti imajo pomembno vlogo doma, v šoli, službi in v družbi.

2. Kaj je podjetništvo

Ljudje razumejo pojem podjetništva različno – nekateri pomislijo na razvoj podjetja in ustvarjanje premoženja, drugi na neprijetne, pohlepne in brezobzirne posameznike. A to nikakor ne drži, kadar govorimo o vlogi, ki jo ima podjetništvo v izobraževanju. Številni učitelji namreč priznavajo, da ima podjetništvo praktičen ter tudi edinstven vpliv tako na razvoj dijakov kot tudi učiteljev.

Podjetništvo je proces, v katerem podjetnik ali podjetniška skupina z uporabo potrebnega časa in napora ustvari nekaj, kar ima novo, večjo vrednost, pri čemer finančno, psihološko in sociološko tvega, rezultat pa je nagrada bodisi v denarni obliki ali kot osebno zadovoljstvo in neodvisnost (Glas, 2002, str. 101).

Kadar razmišljamo o vpeljevanju podjetništva v kurikulum, moramo imeti pred očmi, da podjetništvo ne igra pomembne vloge le pri vsebinah, povezanih z ekonomijo in poslovanjem, temveč na vseh področjih kurikula. Gre za razvijanje določenih zmožnosti, ki so podlaga za podjetniško

ravnanje in morebitno izbiro poklicne kariere. Zato je podjetništvo tista ključna kompetenca, ki posameznikom omogoča, da so bolj ustvarjalni, samozavestni, odgovorni, tako da lahko prevzemajo različne vloge v družbi.

Nekaj zgledov vključevanja podjetništva v kurikulum:

a) Strategija poučevanja in učenja, ki jo lahko vključimo v celoten proces učenja, pri vseh programskih enotah. Omenjena strategija dijake spodbuja, da prevzemajo odgovornost za svoje učenje, učitelje pa, da dijakom pomagajo, jih vodijo in usmerjajo ter ne nastopajo kot avtoritativni vodje, ki imajo vse niti v svojih rokah in o vsem odločajo sami.

b) Proces, pri katerem dijaki vodijo projekte kot sredstvo za pridobivanje novega znanja. Proces obsega iskanje idej, ki jih je s skrbnim načrtovanjem in organizacijo mogoče prenesti v stvarnost. Vsebina projekta se lahko nanaša na katero koli programsko enoto ali strokovno področje in ne le na reševanje ekonomskih problemov ali poslovanje podjetja.

c) Različne aktivnosti, ki jih vodijo dijaki in predstavljajo številne izzive; največkrat v smislu ustvarjalnega reševanja problemov ter sprejemanja »drznih« odločitev v nepredvidljivih okoliščinah – denimo ustanovitev in vodenje podjetja, organiziranje šolskih dejavnosti, kot so športni dan ali dramski krožek; zbiranje sredstev v dobrodelne namene ali aktivnosti, povezane z zaščito in varstvom okolja.

Trije cilji učenja podjetništva

Iz navedenega je razvidno, da lahko s podjetniškim izobraževanjem uresničujemo različne cilje:

- > >> **S pomočjo podjetništva** pomagamo posamezniku razviti spretnosti in lastnosti, ki so značilne za podjetnega posameznika. Z različnimi aktivnostmi lahko v učnem procesu vzpodbujamo: ustvarjalnost, komunikativnost, sposobnost reševanja problemov, pogajanje in prepričevanje, načrtovanje, sprejemanje tveganja in odgovornosti ...
- > >> **Z učenjem o podjetništvu** razširimo znanje o podjetju, še posebno tisto o podjetniški kulturi in delovanju mikro in malih podjetij. Dijake spodbujamo, da iščejo poslovne ideje in jih razvijajo. Tako jih vodimo skozi podjetniški proces.
- > >> **Z učenjem za podjetništvo** približamo podjetništvo kot poklic – posameznika spodbujamo, da razmišlja o ustanovitvi in vodenju podjetja, torej »ustvarjamo« podjetnike.

3. Zasnova uvajanja podjetništva

Jedro podjetniškega izobraževanja predstavlja učno okolje, v katerem se bo dijak lahko učil, kako biti podjeten in kako uporabiti svojo podjetnost v različnih situacijah. Zajema naslednje dejavnike:

- a) organizacijo in šolsko kulturo,
- b) vlogo učitelja in zunanjih partnerjev,
- c) metode učenja in poučevanja, kjer je poudarek na aktivnih metodah učenja.

Izhodišča podjetniškega izobraževanja so naslednja:

- > >> Podjetne lastnosti, spretnosti in ravnanje lahko prepoznamo.
- > >> Podjetne lastnosti spretnosti in ravnanje so razviti (do neke mere) pri vsakem posamezniku.
- > >> Nekateri so »podjetnejši« od drugih.
- > >> Pri posameznikih naletimo na različno »kombinacijo« podjetnih lastnosti.
- > >> Podjetno ravnanje in spretnosti lahko v praksi uporabimo v različnih situacijah (ne samo v podjetjih).

- > >> Podjetno ravnanje je odvisno od okolja, njegove nepredvidljivosti in zahtevnosti.
- > >> Različna okolja zahtevajo različne načine obvladovanja in premagovanja ovir.
- > >> Osnovne zakonitosti delovanja malega in srednje velikega podjetja spodbujajo podjetno ravnanje.
- > >> Iz vseh navedenih predpostavk sledi, da se lahko podjetnega ravnanja naučimo.

Omenjeni model podjetniškega izobraževanja se razlikuje od drugih modelov učenja podjetništva, saj s pomočjo projekta simulira podjetniško okolje ter učne procese. To nikakor ne pomeni, da mora biti vsebina nujno povezana s poslovanjem ali dobičkonosnim poslom, uporabimo ga lahko za uresničevanje različnih učnih ciljev, odvisno od vsebine učnega sklopa, predmeta ali modula. Model torej lahko uporabijo vsi učitelji, ne glede na vsebine, ki jih poučujejo.

V nadaljevanju bomo opisali nekaj ključnih dejavnikov, ki so pomembni pri uvajanju podjetništva v poklicno in strokovno izobraževanje.

4. Ključni dejavniki uvajanja podjetništva

Pri uvajanju podjetništva v poklicno in strokovno izobraževanje je treba upoštevati več dejavnikov:

a) Organizacija in šolska kultura

Težko si je predstavljati uspešno učenje podjetništva na šoli, ki z vidika organizacije ne deluje podjetno in si ne prizadeva vzpostaviti ustrezne klime in kulture v smislu spodbujanja vrednot, dobrih medsebojnih odnosov ... To ne pomeni, da šola prevzame vlogo podjetja, temveč da razvije tako kulturo, kjer:

- > >> je vsak posameznik zadolžen za določeno nalogo,
- > >> vsak posameznik prevzema odgovornost za vodenje nalog,
- > >> se spodbuja oblikovanje mreže zainteresiranih partnerjev ter skuša upoštevati potrebe vseh zainteresiranih partnerjev,
- > >> se spodbuja osebno zaupanje ter medsebojno sodelovanje.

Za šolo to pomeni večjo fleksibilnosti, vključno s prilagodljivim urnikom, učitelji pa bodo lahko ob pomoči in podpori vodstva šole in kolegov dosegli tisto »kritično maso«, ki je potrebna za učinkovito učenje podjetništva.

b) Vloga učiteljev in zunanjih partnerjev

Uvajanje podjetništva v izobraževanje zahteva tudi podjetne učitelje, in sicer učitelje, ki:

- > >> so kreativni ter inovativni,
- > >> uživajo v preizkušanju novih pristopov ter idej,
- > >> so sposobni timskega dela,
- > >> so motivirani, navdušeni in samozavestni,
- > >> so se sposobni spoprijeti z negotovostjo,
- > >> se ne bojijo izzivov ter iščejo nove rešitve.

Uspešni učitelji »podjetništva« se zavedajo, da je podjetništvo lahko ločeno od podjetja ter imajo jasno vizijo, kaj želijo z učenjem podjetništva doseči. Prav tako se zavedajo, da cilji podjetnega učenja in poučevanja sovpadajo s kakovostjo učnega procesa. To jim omogoča, da lahko združijo aktivne metode učenja z bolj tradicionalnimi, ko je to potrebno. Zato morajo biti programi stalnega strokovnega spopolnjevanja in usposabljanja učiteljev taki, da nudijo pomoč v smislu odpravljanja težav (npr. izguba nadzora nad učnim procesom), ki se pojavljajo v učnem procesu, v katerem je dijak središče, aktivni udeleženec.

Zunaj šole obstajajo partnerji, ki se zanimajo za dijake, vključene v program podjetništva. Njihove interese je treba upoštevati. Ti partnerji so:

- > >> starši, ki za svoje otroke iščejo izobraževalne programe, v sklopu katerih se spodbuja razvoj t. i. mehkih spretnosti (soft-skills);
- > >> lastniki – direktorji podjetij; še posebno lastniki malih podjetij, ki so prepričani, da šola dijakom ne ponudi dovolj znanja in jih ne pripravi za delo v resničnem svetu;
- > >> šolske oblasti, ki se zanimajo za organizacijo in vodenje šole;
- > >> lokalna skupnost, v kateri se šola nahaja (čeprav ta mnogokrat ne razume sodobnih trendov izobraževanja ali se zanje ne zanima).

c) Metode učenja in poučevanja

Pomembno je, da tisti, ki se zanimajo za uvajanje podjetništva v izobraževanje, razumejo:

- > >> pomen aktivnih metod učenja;
- > >> uresničevanje različnih učnih ciljev, ki jih je s podjetniškim izobraževanjem mogoče doseči;
- > >> vključevanje oziroma povezovanje vsebin podjetništva z različnimi programskimi enotami (predmeti, pri katerih se dosega ključne kvalifikacije; strokovni moduli oz. strokovni vsebinski sklopi; praktično usposabljanje z delom; interesne dejavnosti).
- > >> preverjanje in ocenjevanje (spremljanje napredka);

Da bi uspešno vpeljali podjetništvo v poklicno in strokovno izobraževanje, je pomembno še: ustrezno učno gradivo, ki poleg teorije obsega praktične zglede, vaje za spodbujanje in razvijanje podjetnostnih lastnosti, usposabljanje učiteljev.

5. Kompetence učiteljev

Vloga učitelja v učnem procesu je, da učni proces spodbuja ter dijakom ob tem pomaga. Zato morajo imeti učitelji ustrezne kompetence, in sicer:

- a) projektno vodenje,
- b) pedagoško znanje in spretnosti,,
- c) osebnostne kompetence.

a) Projektno vodenje

Središče podjetniškega izobraževanja predstavljajo dijaki, ki ustvarjajo in vodijo projekte, učitelji pa morajo biti v tem procesu sposobni dijakom nuditi pomoč in podporo pri:

- > >> načrtovanju in pripravi na projekt,
- > >> postavljanju ciljev,
- > >> sredstvih, ki jih dijaki potrebujejo za izvedbo projekta,

- > >> izpeljavi projekta,
- > >> doseganju načrtanih etapnih ciljev med izvajanjem projekta,
- > >> ocenjevanju/vrednotenju projekta.

b) Pedagoško znanje in spretnosti

Poudarjen je pedagoški proces, ki spodbuja: učenje z delom, izmenjavo mnenj in izkušenj, učenje na napakah, kreativno reševanje problemov, igro vlog, timsko delo ter interakcijo z zunanjim okoljem

Učitelj ob tem ne daje navodil in ne predlaga rešitev, temveč dijake vodi, usmerja in jim postavlja jasna vprašanja – taka, ki ne pripeljejo nujno do enega samega pravega odgovora, dijakom pomaga odpravljati nesporazume in težave. V tem procesu se uči tudi učitelj.

c) Osebnostne kompetence

Učno okolje je odvisno od komunikacijskih spretnosti učitelja, spretnosti poslušanja, pogajanja in timskega dela v skupini z drugimi kolegi ter sposobnosti učitelja, da zna ustvariti tako učno okolje, v katerem bodo lahko dijaki sproščeni in odkriti ter se bodo počutili samozavestne in varne.

Naj naštejemo nekaj osebnostnih kompetenc učiteljev:

- > >> timsko delo
- > >> komuniciranje
- > >> reševanje konfliktnih situacij
- > >> reševanje problemov
- > >> ustvarjalnost
- > >> sprejemanje odgovornosti

6. Usposabljanja učiteljev za uvajanje podjetništva

Usposabljanje učiteljev ima pomembno vlogo z več vidikov:

- > >> Učiteljem omogoča, da se srečajo z drugimi učitelji ter se ob izmenjavi izkušenj tudi učijo.
- > >> Pri učiteljih zbudi samozavest in motivacijo, da preizkusijo nove učne pristope in tehnike učenja in poučevanja.
- > >> Učiteljem omogoča pridobiti novo znanje in ideje.
- > >> Učiteljem zagotovi čas za premislek, kako bodo novo znanje vpeli v učni proces (v obstoječe kataloge znanja).

Še posebej pa je pomembno:

- > >> **Pomoč in podpora vodstva šole.** Nadrejeni lahko nudijo pomoč in podporo s tem, da omogočajo, da se seznanijo z učenjem podjetništva vsi učitelji na šoli, da omogočajo in

podpirajo timsko delo učiteljev, prilagodljiv urnik, ki bo zagotovil dovolj časa za načrtovanje in učenje podjetništva.

- > >> **Učne metode, primerne za učenje podjetništva.** Pri učenju podjetništva so pomembne aktivne učne metode. V središču učnega procesa je dijak in ne učitelj. Usposabljanje učiteljev je zato zasnovano tako, da obsega čim manj frontalnega podajanja znanja, spodbuja pa aktivno sodelovanje udeležencev ter uporabo različnih metod učenja in poučevanja, kot so: skupinsko delo, učenje na podlagi izkušenj sodelujočih, diskusije in razprave, igranje vlog ter praktične vaje in naloge.
- > >> **Izkustveno učenje v podjetniškem procesu.** Pomembno je, da je učitelj izpostavljen istemu učnemu procesu, kot ga bodo pozneje deležni dijaki, na primer: iskanje in uresničevanje idej, povzemanje – kaj so se dijaki naučili, preverjanje in ocenjevanje pridobljenega znanja in spretnosti ali celotnega projekta, igre vlog. Celoten proces temelji na učenju drug od drugega, na kreativnosti in inovativnosti.
- > >> **Motivacija in podpora.** Učitelji morajo biti ves čas, (po telefonu ali elektronski pošti) v stiku z vodji delavnic ali strokovnjaki iz ustrezne institucije. Ti jim omogočajo ustrezno podporo, da ne izgubijo motivacije in samozavesti. Ob pomanjkanju tovrstnega stika, lahko učitelji opustijo svojo dejavnost že ob prvih težavah.
- > >> **Uporaba pridobljenega znanja.** Raziskave so pokazale, da si zapomnimo 90 odstotkov tega, kar smo se naučili, če znanje uporabimo takoj ali pa ga posredujemo drugim. Zato učitelje spodbujamo k temu, da znanje, ki so ga pridobili na delavnicah, takoj preizkusijo v učnem procesu.

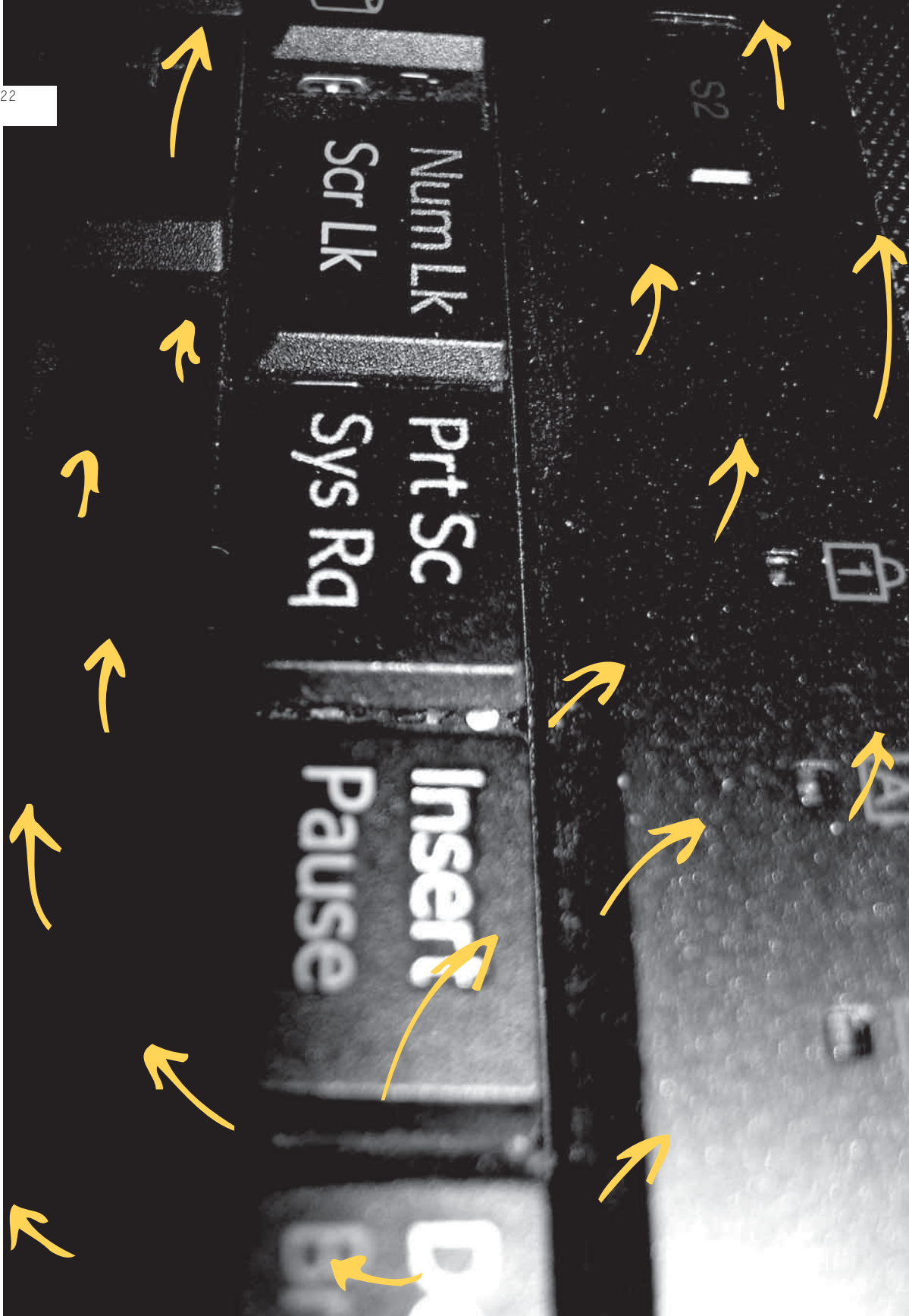
Za učinkovito uvajanje podjetništva v srednje poklicno in strokovno izobraževanje potrebujemo ob programih usposabljanja učiteljev tudi ustrezno **učno gradivo**. Eno brez drugega ne bo prineslo zelenih sprememb.

7. Vključevanje podjetništva v kurikulum

Operativni cilji za doseganje ključne kompetence Podjetništvo so opredeljeni v katalogu znanj, na podlagi katerega programski učiteljski zbor preko programskih enot izobraževalnega programa uresničuje zastavljene cilje (Glej primer Katalog znanj na strani 32).

Podjetništvo lahko vključimo v različne dele kurikula, odvisno od ciljev, ki jih želimo uresničiti:

- a) Če želimo doseči, da bo dijak nekoč sposoben odpreti in voditi malo podjetje, je najbolj smiselno, da podjetništvo povežemo z ekonomskimi vsebinami, da oblikujemo poseben modul ali pa podjetništvo vključimo v projektne tedne oz. v del odprtega kurikula.
- b) Če želimo doseči, da bo dijak razvil podjetne lastnosti, spretnosti in ravnanje, potem lahko podjetništvo, poleg odprtega kurikula, vključimo še v številne druge programske enote ali splošnoizobraževalne predmete, in sicer v: zgodovino, geografijo, jezike, naravoslovne predmete, matematiko.
- c) Podjetništvo pa lahko vključimo tudi v interesne dejavnosti.

8. Izkušnje učiteljev z učenjem podjetništva

Učitelji, ki imajo izkušnje z učenjem podjetništva, so prispevali naslednja priporočila:

a) Najbolj pogosti izzivi in premagovanje le-teh

IZZIVI	KAKO JIH PREMAGATI
> Zagotoviti motivacijo in zanimanje dijakov.	> Izolirajte nezainteresirane dijake, vendar bodite ob tem pozorni, da spremljajo dogajanje in zanimanje sodelujočih. Pozitivne izkušnje se prenašajo na druge – uspeh poraja uspeh.
> Nekateri dijaki niso povsem prepričani, kaj se učijo.	> Vsako vajo ali učno uro sklenite s povzemanjem.
> Nekateri pametni, pa vendar leni dijaki ne marajo takšnega pristopa, ker zahteva preveč energije in truda.	> Dijakom predstavite tak pristop kot izziv.
> Nekateri dijaki so preveč zagnani pri izbiri in obsegu projekta, kar pomeni, da nimajo dovolj časa za temeljito izdelavo projekta.	> Bodite kratki in jedrnat – ne zapletajte stvari po nepotrebem.

IZZIVI	KAKO JIH PREMAGATI
> Učitelji bi radi uporabili vse učno gradivo naenkrat, kar pripelje do časovne stiske.	> Sprva omejite uporabo učnega gradiva – uporabite le bistvene dele, nato postopoma dodajajte poglavja
> Številni dijaki želijo številčno izraženo oceno (od 1 do 5).	> Izdelajte model preverjanja in ocenjevanja, ki bo temeljil na začrtanih učnih ciljih. Model je lahko sestavljen iz dveh delov: formalnega (zasnovan na znanju, ki ga lahko preverimo in ocenimo) in neformalnega (pridobljene spretnosti, ki jih lahko preverimo s pomočjo kontrolnega lista, oken za povzemanje, z vprašalniki za samoocenjevanje, uporabimo lahko portfolio).
> Pomanjkanje podpore vodstva ali številne kritike kolegov, ki ne razumejo in ne poznajo načina učenja podjetništva ter menijo, da ni pomembno.	> Kolegom skušajte razložiti koncept in pristop, da bodo bolje razumeli koristi, ki jih imajo od tega dijaki. Zmeda in nerazumevanje novih pristopov bosta sčasoma izginila.

b) Odzivi dijakov na podjetniško izobraževanje

Odzivi so različni – odvisni so od tega, ali so dijaki že imeli priložnost izkusiti podoben učni pristop. Dijakom je treba že na začetku pojasniti, da ne gre za igranje iger in zabavo na račun »pravega« učenja, temveč gre za resno učenje, ki jim bo prineslo številne koristi:

- > >> Dijaki še posebno uživajo v aktivnem učnem pristopu, če so ga imeli priložnost izkusiti že v osnovni šoli.
- > >> Ko bodo enkrat imeli priložnost sodelovati v projektnem delu ter aktivnem učenju, bodo z veseljem storili še več.
- > >> Nekaterim dijakom tovrstni pristop koristi pri nadaljnjem šolanju, in sicer: spoznajo, da je njihovo učenje učinkovitejše, če se učijo iz izkušenj, namesto da le poslušajo predavanja.
- > >> Dijaki vzpostavijo stik z zunanjim svetom, predvsem z malimi podjetji, v katerih bodo morda tudi zaposleni. Tako se jim odpirajo tudi možnosti zaposlitve.
- > >> Učenje (vedeti kako in vedeti kaj), ki ustreza njihovim potrebam v prihodnosti.
- > >> Večja samozavest in samozaupanje, ki so ju dijaki pridobili ob spoznavanju svojih prednosti in slabosti.
- > >> Praktična uporaba različnih spretnosti, ki jih bodo dijaki potrebovali pozneje v resničnem življenju.

c) Še nekaj nasvetov

KAJ MORAMO NAREDITI	ČEMU SE MORAMO OGNITI
> V okviru programskega učiteljskega zbora določite vključevanje podjetništva v programske enote.	> Naj vas ne bo strah poskusiti nekaj novega.
> Skušajte pritegniti še kolege – pridobite si »zaveznike«.	> Ne zadajte si preveč dela. Bodite kratki in jedrnat.
> Začnite z majhnimi koraki in postopoma razvijajte projekt.	> Ne pričakujte takojšnjega odziva – vse stvari potrebujejo čas.
> Ves čas razmišljajte pozitivno – USPELO VAM BO!	> Ne pozabite vključiti vodstva šole in kolegov.
> Dijakom nudite brezpogojno podporo in pomoč.	> Ne zapostavljajte zunajšolskih dejavnosti dijakov na račun poučevanja v učilnici.
> Vzpostavite mrežo zunaj šole, ki bo vključevala tudi druge učitelje.	> Ne osamite se in ne delajte sami.
> Povabite ravnatelja šole k pouku in skupinskemu delu.	> Ne računajte na to, da bodo dijaki uspešni pri vzpostavljanju stika s podjetji brez ustreznih informacij in priprav.
> Vzpostavite stik z ustreznimi agencijami/podjetji.	
> Poskušajte navezati stik z že znano osebo v podjetju. Ta bo predstavljala povezavo med podjetjem in šolo.	
> Z rednimi obiski podjetij skušajte obnavljati svoje znanje in spretnosti.	

d) Kulturno okolje in značilnosti šole

Na to, ali bo vpeljevanje podjetništva v izobraževanje uspešno, vplivata kulturno okolje in značilnosti šole. Podjetna šola:

- > >> spodbuja in ceni inovativnost ter preizkušanje novosti
- > >> spodbuja učitelje pri sodelovanju z zunanjimi organizacijami in institucijami
- > >> poskrbi za prilagodljiv urnik
- > >> spodbuja učitelje pri uporabi različnih metod učenja in poučevanja
- > >> spodbuja učitelje, naj prevzamejo odgovornost in lastništvo nad novimi idejami

Tovrstno okolje predstavlja »plodna tla« za uspešno uvajanje podjetništva v srednje poklicne in strokovne šole ter učiteljem zagotavlja dovolj zanimanja in podpore za doseganje »kritične mase«, ki je potrebna za zagon in uspešno nadaljevanje, dijakom pa nudi številne koristi – ne le v smislu osebnostnega razvoja, temveč tudi v smislu sposobnosti, ki jim bodo omogočale zrelo pristopiti k nadaljnjemu učenju.

9. Mnenja podjetnikov

Pomembno vlogo pri podjetniškem izobraževanju imajo tudi podjetniki, saj se lahko iz njihovih izkušenj naučimo spretnosti komuniciranja in vzpostavljanja odnosov z zainteresiranimi partnerji, reševanja problemov ... Ob tem se podjetniki neprestano učijo. Skupina podjetnikov, ki se zanima za sodelovanje s poklicnimi in strokovnimi šolami, je podala naslednja mnenja in predloge:

a) Katere lastnosti iščejo podjetniki pri svojih zaposlenih

Razumeti moramo, da lahko vsak zaposleni s svojim delovanjem vpliva na finančno poslovanje podjetja ter da je treba zaposlene usmeriti k doseganju skupnih ciljev. Prav tako je pomembno, da imajo zaposleni v podjetju ustrezno znanje ter različne spretnosti, osebnostne lastnosti. Od zaposlenih se pričakuje, da:

- > >> bodo dali pobudo in jo tudi izrabili
- > >> bodo samozavestni

- > >> so veščki komunikacije
- > >> so inovativni
- > >> so sposobni timskega dela
- > >> so pozitivno usmerjeni in motivirani
- > >> so zanesljivi in vredni zaupanja
- > >> so odprti in so se pripravljene neprestano učiti
- > >> so samostojni
- > >> so sposobni svoje znanje prenesti na druge
- > >> sprejemajo odgovornost za svoja dejanja

b) Uresničevanje zastavljenih ciljev posameznih programskih enot

Podjetniki poudarjajo potrebo po strokovnem znanju in tudi znanju s področja ekonomije in računovodstva. Kot drugo so izpostavili potrebo po znanju iz menedžmenta in projektnega dela, ki temelji na načrtovanju, reševanju problemov, organizaciji, ki posamezniku omogoča, da lahko uresniči svoje ideje. Na tretje mesto so podjetniki postavili potrebo po razvoju osebnostnih lastnosti in vedenjskih značilnosti, kot so:

- > >> obvladovanje osnovnega bontona
- > >> spretnosti nastopanja
- > >> jasna vizija začrtanih ciljev
- > >> sposobnost timskega dela
- > >> ambicioznost in samozavest
- > >> neprestano iskanje priložnosti ter načinov, kako le-te uresničiti.

c) Kaj podjetnike ovira pri sodelovanju s šolami

Kljub zanimanju in želji po sodelovanju srednjih poklicnih in strokovnih šol ter podjetnikov je treba premagati številne ovire:

- > >> podjetja in njihovi zaposleni so vključeni v številne dejavnosti, kar pomeni, da imajo malo časa za sodelovanje s šolami;
- > >> pomanjkanje medsebojnega poznavanja in razumevanja, s čim se obe strani ukvarjata in srečujeta vsak dan;
- > >> pomanjkanje zaupanja (kot posledica zgoraj naštetega);
- > >> različen delovni čas;
- > >> odsotnost kontaktne osebe na šoli.

Poleg tega so nekateri podjetniki izrazili željo, da bi učitelji prvi navezali stik ter tako storili prvi korak in ga ohranjali z rednimi stiki, npr. pošiljanjem elektronske pošte. To bi zagotovilo nenehno motivacijo tudi s strani podjetnikov.

d) Načini medsebojnega sodelovanja

Podjetniki so predlagali nekaj možnosti sodelovanja s šolami:

- > >> Projektno delo, ki je usmerjeno v reševanje problemov, dijakom omogoča, da se neposredno vključijo v malo podjetje in razumejo izzive, s katerimi se ta podjetja srečujejo.
- > >> Praktično usposabljanje z delom, kjer ni pomembno, ali bo imelo podjetje neposredno korist od tovrstnega usposabljanja.
- > >> Obiski podjetnikov na šoli in njihovo sodelovanje v učnem procesu.
- > >> Pomoč podjetnikom pri praktičnem usposabljanju z delom.

e) Kako vzpostaviti in ohranjati stike

Nekaj predlogov podjetnikov:

- > >> Uporaba informacijske tehnologije, denimo: elektronske pošte in interneta.
- > >> Vzpostavljane osebne stike med šolo in podjetjem s pomočjo kontaktne osebe na šoli. Tako se lahko vzpostavi dobro medsebojno sodelovanje in zaupanje.
- > >> Vzpostavitev spletne strani, na kateri so dostopna imena ustreznih kontaktnih oseb ter njihovi naslovi v posameznih podjetjih.
- > >> Šole prek svoje spletne strani posredujejo kontaktne osebe za sodelovanje s podjetji.
- > >> Promocija poklicnega in strokovnega izobraževanja v smislu dejavnosti, ki so povezane s sodelujočimi podjetji.

10. Priloge

V programih srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji obstajajo različne oblike uresničevanja ključne kompetence Podjetništvo, in sicer:

- > >> kot samostojna programska enota;
- > >> kot integrirane vsebine v druge programske enote, kjer se skozi učni proces, s pomočjo aktivnih metod učenja razvija in vzpodbuja podjetnostne lastnosti, spretnosti in vedenje;
- > >> v projektih tednih;
- > >> v učnih podjetjih;
- > >> podjetništvo se izvaja tudi skozi interesne dejavnosti.

Vsaka šola na podlagi izobraževalnega programa pripravi izvedbeni kurikulum, pri čemer mora biti pozorna na:

1. cilje, ki so zapisani v izobraževalnem programu, npr.: dijaki so pri delu samostojni, vztrajni in ustvarjalni, razvijajo odgovoren odnos do ...;
2. usmerjevalne cilje posameznega kataloga znanj, npr.: dijaki so zmožni komunicirati z naročniki, predstaviti svoj izdelek, razvijati vztrajnost, ustvarjalnost ...
3. Preučiti je treba, kje bi bilo vsebinsko smiselno - glede na informativne in formativne cilje - vključiti podjetništvo.

V nadaljevanju navajamo:

- > >> katalog znanj za doseganje ključne kompetence Podjetništvo ter
- > >> primer uresničevanja ključne kompetence Podjetništvo v izvedbenem kurikulumu srednjega poklicnega izobraževanja Mizar, in sicer v katalogu znanja za Bivalno pahištvo

Vaje za razvijanje podjetnostnih lastnosti ter priporočila za izvedbo se nahajajo v gradivih, ki jih je izdal Center RS za poklicno izobraževanje:

1. Podjetno v svet poklicnega izobraževanja, Ljubljana 2000
2. Delam za sebe, Ljubljana, 2003
3. Razumevanje podjetniškega načina življenja, Ljubljana, 2006

Gradiva so dostopna v knjižni obliki, nahajajo pa se tudi na spletni strani centra RS za poklicno izobraževanje: www.cpi.si.

Katalog znanj za doseganje ključne kompetence Podjetništvo/podjetnost

KOMPETENCE Dijak je zmožen:	FORMATIVNI CILJI Dijak je zmožen:	PRIPOROČENE DEJAVNOSTI
> spoznavanja podjetnostnih lastnosti	<ul style="list-style-type: none"> > razmisliti o sebi, svojih lastnostih, > oceniti svoje znanje in zmožnosti (dobre in šibke lastnosti), > proučiti svoje podjetniške lastnosti; 	Vaje za spoznavanje osebnostnih lastnosti in za razvijanje podjetniških lastnosti
> iskanja zamisli	<ul style="list-style-type: none"> > uporabiti različne tehnike porajanja zamisli, > razvijati ustvarjalnost, > razvijati sposobnost dela v skupini, > preveriti poslovno zamisel; 	<p>Uporaba različnih tehnik porajanja zamisli (možganska nevihta, metoda 635 ter vaje za preverjanje zamisli)</p> <p>Obisk podjetnika – uporaba metode intervjuja, pri kateri dijaki postavljajo vprašanja z vidika podjetnikove motivacije za posel, zamisli, potrebnih sredstev in znanja</p>
> načrtovanja nalog	<ul style="list-style-type: none"> > načrtovati naloge, > sprejemati odgovornost za načrtovane naloge, > razvijati organizacijske sposobnosti, > delati v skupini in dosežati konsenz, > komunicirati in reševati probleme; 	Uporabi se lahko različne vaje za reševanje problemov.
> raziskovanja trga in ugotavljanja potreb kupcev	<ul style="list-style-type: none"> > spoznati različne kupce, njihove potrebe in navade, > analizirati konkurenco, njene prednosti in slabosti, > izpeljati preprosto tržno raziskavo, > sklepati na podlagi rezultatov tržne raziskave; 	V lokalnem okolju lahko dijaki raziščejo trg, potrebe kupcev, njihove nakupovalne navade.

> načrtovanja promocije in oglaševanja	<ul style="list-style-type: none"> > razvijati ustvarjalnost pri promociji poslovne zamisli, > izdelati preprost oglas pisnega in likovnega izražanja poslovne zamisli, 	Za svojo šolo ali podjetje, s katerim sodelujejo, lahko dijaki izdelajo promocijsko gradivo (logotip, letake, prospekte, časopisni oglas ...).
> načrtovanja potrebnih sredstev	<ul style="list-style-type: none"> > presoditi, katera sredstva potrebuje za uresničevanje poslovne zamisli, > oceniti stroške poslovanja, > izdelati kalkulacijo izdelka oziroma storitve, > izdelati preproste finančne projekcije: bilanco stanja, uspeha, denarni tok, točko preloma, > predvidevati načrtano dejavnost in iskati racionalne rešitve, 	<p>Na primeru svoje poslovne zamisli lahko predvidijo potrebna sredstva in ocenijo stroške.</p> <p>Na primeru poslovne zamisli izdelajo finančne projekcije.</p>
> uresničevanja načrtane dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> > pripraviti poslovni načrt in ga predstaviti, > javno nastopati in predstaviti ter argumentirati poslovno zamisel oz. projekt, > obvladovati pritiske: časovne omejitve, tveganje, negotovost ... 	Javna predstavitev projektnega dela dijakov, poslovnih načrtov, izdelkov oz. storitev, ki so jih izdelali pri praktičnem pouku

Primer uresničevanja kompetence podjetništvo v izvedbenem kurikulumu srednjega poklicnega izobraževanja Mizar

Poklicna kompetenca - Konstruiranje bivalnega pohištva

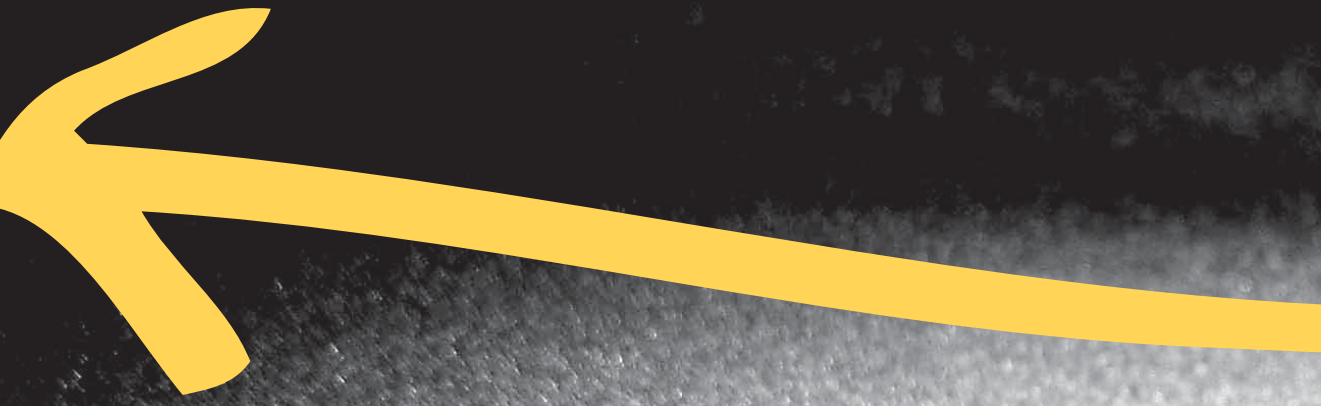
CILJI	FORMATIVNI CILJI	PRIPOROČILA ZA URESNIČEVANJE KK PODJETNIŠTVO a.) Razvijanje podjetnostnih lastnosti
<p>Dijak:</p> <ul style="list-style-type: none"> > spozna in opiše osnovne značilnosti stilnega pohištva po danih predlogah > razlikuje in opiše vrste bivalnega pohištva glede na značilnosti in funkcijo > s strokovnimi izrazi poimenuje sestavne dele bivalnega pohištva > določi izdelavni material glede na namen uporabe in zahteve standardov > dimenzionira in oblikuje elemente, sklope, sestave, dele pohištva skladno z namenom uporabe in standardi > izbere konstrukcijske vezi glede na uporabljen izdelavni material in namen uporabe izdelka > izdelava idejno skico pohištvenega izdelka v dogovoru s stranko > razume in razloži tehnološko in konstrukcijsko dokumentacijo > pozna in uporablja aksonometrične projekcije in pravokotno projekcijo > nariše sestavni načrt in kosovnice > izdelava prirezovalni list > izračuna porabo materialov > izbere ustrezno okovje ter utemelji izbiro 	<p>Dijak:</p> <ul style="list-style-type: none"> > sodeluje v delovni skupini > komunicira s sodelavci in strankami > poišče informacije, podatke, rešitve s pomočjo različnih virov > zbira podatke, jih uredi, predstavi in jih pravilno uporabi v enostavnem matematičnem modelu > pozna in uporablja osnovne geometrijske pojme: točka, daljica, premica, kot, ravninski liki, geometrijska telesa... > meri različne količine (dolžina, širina, višina), izračuna prostornino, ploščino, površino, ..., pozna njihove merske enote in enote pretvarja > s pomočjo informacijske tehnologije pripravi podatke, jih obdelava in predstavi kot dokumente priprave izdelkov bivalnega pohištva 	<p>Vaja: NEBOTIČNIK; razvijanje kreativnosti in skupinskega dela</p> <p>Različne vaje iz komunikacije kot so: enominutni govor, igra vlog Kupec/proizvajalec, telefonski razgovor Vaja : spretnosti prodajanja-koristi nakupa</p> <p>Igra vlog: spretnosti prodaje</p>

	<ul style="list-style-type: none"> > razvija smisel za vrednotenje bivalnega pohištva z estetskega stališča (barve, harmonija, kontrasti, ...) > sprejema odgovornost za lastno delo > smiselno upošteva nasvete in pripombe strank oziroma sodelavcev > uporablja strokovno terminologijo v maternem in tujem jeziku > spozna zgodovinski razvoj in uporabo izdelkov bivalnega pohištva 	<p>Vaja: kreativno reševanje problemov</p> <p>Vaja: hitro odzivanje</p> <p>Vaja: pogajanje in prepričevanje</p>
--	---	---

Poklicna kompetenca – Izdelava bivalnega pohištva

CILJI	FORMATIVNI CILJI	PRIPOROČILA ZA URESNIČEVANJE KK PODJETNIŠTVO b.) Spoznavanje podjetniškega procesa skozi projektno delo
<p>Dijak:</p> <ul style="list-style-type: none"> > izdeluje elemente, sestave, sklope, polizdelke in izdelke bivalnega pohištva na osnovi izdelane tehnične dokumentacije ali skice > izbere, kombinira in uporabi ustrezne izdelavne materiale z upoštevanjem njihovih lastnosti in glede na standarde kakovosti > upošteva lastnosti in delovanje lesa ter drugih materialov pri spajanju > izbere in pripravi ustrezna orodja, pripomočke in stroje > izdelava in pripravi ustrezne šablone > izbere in utemelji ustrezne tehnološke postopke za izdelavo izdelka > upošteva in kontrolira vlažnost lesa glede na zahteve izdelka > opiše pomen, sestavo ter obdelavo različnih sredstev za površinsko obdelavo lesa > opiše različne postopke priprave površine (brušenje, čiščenje, kitanje,...) > izračuna količine sestavin sredstev za površinsko obdelavo za mešanje v določenem razmerju > našteje tehnike nanašanja sredstev za površinsko obdelavo in opiše njihove prednosti in pomanjkljivosti 	<p>Dijak:</p> <ul style="list-style-type: none"> > načrtuje, pripravi, izvede in kontrolira lastno delo > pripravi delovno mesto > preveri ustreznost in brezhibnost strojev in delovnih pripomočkov > komunicira s sodelavci, strankami > uporablja merske pripomočke > pozna merske enote in jih pretvarja > sortira in odstranjuje odpadke, ki nastajajo pri izdelavi izdelka > racionalno rabi energijo, materiale in čas > razume kemijske in fizikalne reakcije pri površinski obdelavi lesa in to upošteva pri izvajanju delovne operacije > opiše nevarnosti in varno ravnanje pri površinski obdelavi > izračuna površino geometrijskega telesa > poišče, prebere, razloži navodila za pripravo sredstev za površinsko obdelavo, za postopke površinske obdelave, za varno delo, za čiščenje orodja in delovnega mesta ter skladiščenje odpadkov in ostankov sredstev za površinsko obdelavo 	<p>Skozi 4 dejavnike uspeha dijaki izpeljejo manjši projekt, kjer poiščejo idejo, načrtujejo potrebna sredstva, znanje in spretnosti, rešujejo probleme</p> <p>Vaja: Intervju s podjetnikom. Dijaki pripravijo intervju z vidika 4 ključnih dejavnikov uspeha: ideje, motivacije, sposobnosti, sredstev</p>

<ul style="list-style-type: none"> > pripravi površine izdelkov za končno površinsko obdelavo > uporabi ustrezne materiale in postopke površinske obdelave > upošteva navodila proizvajalcev za pripravo sredstev za površinsko obdelavo > iz sestavnih elementov sestavlja izdelek > montira okovje 	<ul style="list-style-type: none"> > upošteva predpise o varnosti in zdravju pri delu > razvija ustvarjalnost, ročne spretnosti, strokovnost, kritičnost in posluš za argumente drugih ljudi > sprejema odgovornost za lastno delo in osebni razvoj > predstavi svoj izdelek 	<p>Na koncu predstavijo izdelek, poslovno zamisel, rešitev problema</p>
--	---	---

SLOVENSKO

